

V L A A M S   P A R L E M E N T

Zitting 2006-2007

15 juni 2007

**BEHEERSMAATSCHAPPIJ ANTWERPEN MOBIEL (BAM) –
GROTE INFRASTRUCTUURPROJECTEN**

VERSLAG

– van het Rekenhof –

**Zevende voortgangsrapportage van de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel
inzake het Masterplan Antwerpen**

Zie:

268 (2004-2005)

- Nr. 1: Verslag over hoorzitting + Addendum
- Nr. 2: Verslag
- Nrs. 3 en 4: Verslagen van het Rekenhof
- Nr. 5: Verslag
- Nr. 6: Verslag van het Rekenhof
- Nr. 7: Verslag
- Nr. 8: Verslag van het Rekenhof
- Nr. 9: Verslag + Addendum
- Nr. 10: Verslag over gedachtewisseling
- Nr. 11: Verslag van het Rekenhof
- Nr. 12: Verslag
- Nr. 13: Verslag van het Rekenhof
- Nr. 14: Verslag

Mevrouw M. Vanderpoorten
Voorzitter van het Vlaams Parlement
Leuvenseweg 27
1011 BRUSSEL

uw bericht van	uw kenmerk	ons kenmerk	Brussel
--	--	N10-3.052.584 B39	15 juni 2007

Controle zevende voortgangsrapportage BAM

Mevrouw de voorzitter,

Aansluitend bij de afspraken met de commissie voor Openbare Werken, Mobiliteit en Energie, zendt het Rekenhof u hierbij zijn commentaar bij de zevende voortgangsrapportage die de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel (BAM) heeft opgesteld over de verkeersinfrastructuurprojecten van het Masterplan Antwerpen.

Een kopie van deze brief en van het verslag wordt heden, ter informatie, bezorgd aan de heer voorzitter van de commissie voor Openbare Werken, Mobiliteit en Energie, aan de heer Vlaams minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur, aan mevrouw de Vlaams minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen, aan de heer Vlaams minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening en aan de heer voorzitter van de raad van bestuur van de BAM.

Op last:

Het Rekenhof:

Jozef Van Ingelgem
Griffier

Franki Vanstapel
Eerste voorzitter

Bijlage : verslag

REKENHOF

Zevende voortgangsrapportage van de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel inzake het Masterplan Antwerpen

*Verslag van het Rekenhof
aan de Commissie voor Openbare Werken,
Mobiliteit en Energie van het Vlaams Parlement*

Goedgekeurd in de
Nederlandse kamer van het Rekenhof
op 14 juni 2007

Inhoud

1	Inleiding.....	7
1.1	Opdracht	7
1.2	Werkzaamheden.....	7
2	Toelichting bij de recente ontwikkelingen	9
2.1	Algemeen	9
2.2	Reikwijdte.....	9
2.3	Planning	11
2.4	Kostprijs en financiering.....	14
2.5	Risicobeheersing	16
2.6	Projectorganisatie	17
2.7	Commentaar bij de meerjarenverbintenissen	17
3	Conclusies	18
4	Aanbevelingen	19
	Bijlage: Overzicht investeringskosten Masterplan Antwerpen	21

1 Inleiding

1.1 Opdracht

De naamloze vennootschap van publiek recht Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel (BAM) is in augustus 2003 opgericht krachtens het decreet van 13 december 2002⁽¹⁾ en staat in voor de financiering, de realisatie, het beheer en de exploitatie van verkeersinfrastructuur in de Antwerpse regio om de mobiliteit te bevorderen.

Op 22 maart 2005 heeft de Commissie voor Openbare Werken, Mobiliteit en Energie van het Vlaams Parlement beslist de infrastructuurprojecten van de BAM periodiek en op gestructureerde wijze te volgen aan de hand van voortgangsrapportages. De commissie wenst daarbij een grote betrokkenheid van het Rekenhof⁽²⁾. Naar aanleiding van de presentatie van de eerste voortgangsrapportage op 1 juni 2005 heeft de commissie op voorstel van het Rekenhof een vaste structuur voor de voortgangsrapportages vastgelegd.

1.2 Werkzaamheden

De vaste structuur voor de voortgangsrapportages die de commissie heeft vastgesteld, bestaat uit een basisrapportage en voortgangsrapportages met een vaste indeling om een vergelijking te vergemakkelijken. De afgesproken structuur schrijft een zakelijke beschrijving voor van achtereenvolgens:

1. de basiskenmerken van het Masterplan Antwerpen;
2. de reikwijdte;
3. de planning;
4. de kostprijs en financiering;
5. de risicobeheersing;
6. de projectorganisatie.

Dit verslag bevat het commentaar van het Rekenhof bij de zevende voortgangsrapportage, die het op 11 juni 2007 heeft ontvangen. Die rapportage houdt rekening met de beslissingen die de raad van bestuur van de BAM en de Vlaamse Regering tot eind mei 2007 hebben genomen. Het verslag van het Rekenhof moet samen worden gelezen met de zevende voortgangsrapportage van de BAM.

---

¹ Decreet van 13 december 2002 houdende de oprichting van de naamloze vennootschap van publiek recht Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel (BAM).

² Stuk 268 (2004-2005) – Nr. 1, verslag hoorzitting, 25 maart 2005.

Het Rekenhof heeft de bij de BAM beschikbare documenten geanalyseerd. Het heeft van het management van de BAM de gevraagde toelichtingen gekregen. Een concept van dit verslag is in het kader van de tegensprekelijke procedure op 13 juni 2007 informeel met het management van de BAM besproken.

Het Rekenhof heeft onderzocht of de informatie uit de zevende voortgangsrapportage overeenkomt met de ondersteunende documenten en beslissingen. Daarbij heeft het rekening gehouden met de vereisten inzake informatievoorziening die de commissie op 22 maart 2005 heeft vastgesteld. Het Rekenhof heeft verder nagegaan hoe de BAM en andere actoren omgaan met de risico's voor het Masterplan Antwerpen en de evolutie daarvan. Ten slotte heeft het ook kostprijsinformatie bij de andere partners van het Masterplan Antwerpen verzameld.

Zoals op 1 juni 2005 aan de commissie is meegedeeld, kan de externe toets van het Rekenhof niet slaan op een validering van de gehanteerde calculatiemethodes, het realiteitsgehalte van de ramingen of de kwaliteit van de risicobeheersing³).

---

³ Stuk 268 (2004-2005) – Nr. 2, verslag eerste voortgangsrapportage, juni 2005.

2 Toelichting bij de recente ontwikkelingen

2.1 Algemeen

Het Rekenhof geeft hierna enige toelichting bij de ontwikkelingen sinds de vorige voortgangsrapportage op het vlak van de reikwijdte, de planning, de kostprijs en financiering, de risicobeheersing en de projectorganisatie. Het formuleert ook zijn opmerkingen over de zevende voortgangsrapportage.

Op 16 mei 2007 heeft de Vlaamse Regering de in de kaderovereenkomst met de BAM voor juli 2007 geplande kapitaalverhoging formeel goedgekeurd en is ze akkoord gegaan met de benoeming van een bestuurder en een commissaris-revisor bij de BAM. Verder heeft de Vlaamse Regering geen beslissingen genomen in verband met het Masterplan Antwerpen.

De raad van bestuur van de BAM heeft in maart en mei 2007 nog enkele bestekken goedgekeurd. Op 20 april 2007 heeft ze de gewone jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening over 2006 goedgekeurd.

De beslissingen van de Vlaamse Regering van 16 februari 2007 en de goedgekeurde kaderovereenkomst vormen samen met de beslissingen van de Vlaamse Regering van 15 december 2000 en 22 juli 2005 het nieuwe referentiekader voor de realisatie van het Masterplan Antwerpen. De goedgekeurde kaderovereenkomst werd nog niet ondertekend. De BAM en de andere publieke partners moeten aansluitend bij dat referentiekader nog een reeks samenwerkingsakkoorden finaliseren om het Masterplan Antwerpen te realiseren.

2.2 Reikwijdte

In de nota van 22 juli 2005 heeft de BAM aan de Vlaamse Regering meegedeeld hoe de verschillende projecten van het Masterplan Antwerpen op hoofdlijnen worden ingevuld. De onderstaande tabel vat de verschillende projecten van het Masterplan Antwerpen samen en geeft aan hoe de projecten zijn ingevuld of gewijzigd sinds de principiële goedkeuring door de Vlaamse Regering op 15 december 2000. Sinds de vorige voortgangsrapportage van maart 2007 werden geen wijzigingen aan de reikwijdte doorgevoerd.

Eerder was al bekend dat de aanleg van de Oosterweelverbinding de tijdelijke verplaatsing van een stelplaats van De Lijn noodzaakt. Intussen heeft de BAM ook geopteerd voor een herinrichting van de kokers van De Schijn aan het Albertkanaal om beschadiging en overstromingsrisico's te vermijden. De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) draagt de kosten, geraamd op 4,2 miljoen EUR.

Project	Omschrijving (15-12-2000)	Concrete invulling	Realisatie en financiering
Oosterweelverbinding	Tunnel-brug-combinatie	+ Tuivariant + aansluiting Zwijndrecht + lokale ontsluiting Linkeroever + mitigerende maatregelen (Burchtse Weel & Middenvijver) + verknoping stedelijke ringweg Noord + terechtwijzende berichten	BAM
		+ inrichting Kattendijksluis + afsluiten Kennedytunnel + tijdelijke stelplaats	
		+ aanpassing De Schijn	VMM
Singel	Stedelijke ringweg met ongelijkvloerse kruispunten	Vervangen door Groene Singel met Groene Boulevard en stedelijke ringweg naast R1	BAM
		Verlenging tot Groenendaallaan	
Royerssluis	Renovatie zonder verbreding	Verbreding tot 27 meter	BAM
Van Cauwelaertsluis	Vernieuwing deuren en elektromechanica	+ Dienstgebouw + aansluitingen	BAM
Albertkanaal vak Antwerpen-Wijnegem	Verbreding en verhoging van bruggen	+ Verbreding onder bruggen + wachtplaatsen	BAM ⁽⁴⁾
		De openbaar vervoerbrug wordt geïntegreerd in de nieuwe Noorderlaanbrug.	
Leien fase I	Bolivarplaats – Maria-Theresialei		Vlaams Gewest
Leien fase II	Maria-Theresialei – Noorderlaan	incl. Operaplein	SPV ⁽⁵⁾
Tramlijn Linkeroever-Noord	Tramlijn met heraanleg gewestweg		BAM
Tramlijn Mortsel Boechout	Tramlijn met heraanleg gewestweg		Fase 1 Vlaams Gewest
			Fase 2 SPV
Tramlijn Noorderlaan-Ekeren	Tramlijn met heraanleg gewestweg		SPV ⁽⁶⁾
Tramlijn Deurne - Wijnegem	Tramlijn met heraanleg gewestweg		SPV
met stelplaats	Nieuwe tramstelplaats		
Tramlijn Mortsel Kontich	Tramlijn met heraanleg gewestweg		BAM

⁴ De vervanging van de bestaande spoorbruggen over het Albertkanaal vak Wijnegem-Antwerpen zal de BAM realiseren. De bouw van de HSL-brug en de brug voor de tweede spoorontsluiting vallen niet onder het Masterplan Antwerpen en zal Infrabel financieren.

⁵ De speciale projectvennootschappen (SPV's) zijn een samenwerkingsvorm tussen de BAM en Lijninvest (dochtervennootschap van De Lijn) en de te selecteren private partners.

⁶ De openbaar vervoerbrug over het Albertkanaal maakt geen onderdeel uit van de SPV.

Project	Omschrijving (15-12-2000)	Concrete invulling	Realisatie en financiering
Tramlijn Hemiksem (St-Bernardsesteenweg)	Tramlijn met heraanleg gewestweg		Fase 1 Vlaams Gewest Fase 2 BAM
Tramlijn Wommelgem	Tramlijn met heraanleg gewestweg		BAM
Tramlijn Nieuw-Zuid en Eilandje	Uitbreiding bestaande lijnen		BAM
Aankoop 48 trams			BAM + Lijninvest
Maatregelen zwakke weggebruiker ⁽⁷⁾			BAM

De reikwijdte van de niet-Oosterweelprojecten is concreet afgebakend in technische fiches, die bij de kaderovereenkomst zullen worden gevoegd. De technische projectfiches zullen worden bekrachtigd in de samenwerkingsovereenkomsten die de BAM en de andere publieke partners zullen sluiten.

2.3 Planning

2.3.1 Planning van de werken

De Vlaamse Regering heeft op 16 februari 2007 akte genomen van een herziene uitvoeringsplanning in twee fasen en de eraan gekoppelde financiering in twee fasen. Het scharniermoment van de fasering ligt kort na de opening van de Oosterweelverbinding. Sinds de vorige voortgangsrapportage van maart 2007 zijn geen formele wijzigingen aan de planning aangebracht.

Zoals meegedeeld aan de Vlaamse Regering, zal de BAM een eventueel gefaseerde uitvoering van het Oosterweelproject verder onderzoeken⁽⁸⁾.

2.3.2 Stand van uitvoering

Behalve de afbraak van de ijzeren brug en de heraanleg van de Rooseveltplaats, waarvoor de werken inmiddels zijn beëindigd, en de projecten uit het Masterplan Antwerpen die het Vlaams Gewest zelf heeft gestart

⁷ De maatregelen ten gunste van de zwakke weggebruiker omvatten de aanleg van fietspaden, alsook telematica. Die maatregelen worden in de praktijk geïntegreerd in de overige projecten van het Masterplan Antwerpen.

⁸ Beslissing Vlaamse Regering van 16 februari 2007, PV/2007/06 punt 42.

vóór de oprichting van de BAM⁹), bevinden de meeste projecten zich nog steeds in de voorbereidingsfase. De voorbereidingstijd voor een aantal projecten is feitelijk heel wat langer dan oorspronkelijk voorzien, onder meer wegens de complexiteit van de structurering en de financiering van het Masterplan Antwerpen in het algemeen, het doorlopen van het vergunningentraject en de noodzakelijke samenwerking met de verschillende betrokken partijen.

Voor de Oosterweelverbinding kan de BAFO-fase¹⁰) binnenkort starten. De contractsluiting is gepland voor maart 2008. Intussen lopen ook de aanbestedingsprocedures voor de financiering en het verzekeringsprogramma verder. De contractsluiting daarvan is voorzien voor april 2008.

De monitoring en de natuurinrichtingswerken in het gebied Middenvijver zijn begin juni 2007 gestart.

Voor de renovatie van de Van Cauwelaertsluis heeft de afdeling Maritieme Toegang in eigen regie al een aantal afbraakwerken uitgevoerd. De aanbesteding van de eigenlijke renovatiewerken is voorzien voor augustus 2007, zodat de werken kunnen starten in oktober 2007.

Voor de eerste reeks tramprojecten bespreken de BAM en Lijninvest de precieze structurering en aanbestedingswijze. Het is niet zeker dat de vooropgestelde planning van februari 2007 met start van de werken in het laatste kwartaal van 2007 kan worden gehaald.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de vordering van de projecten ten opzichte van de vooropgestelde planning.

Project	Uitvoeringsplanning februari 2007	Wijzigingen mei 2007	Stand van voorbereiding / uitvoering
Oosterweelverbinding	Fase 1: 1kw 2008 – 4kw 2011 Fase 2: 2kw2012 – 1kw2014	Start werken vanaf tweede kwartaal 2008	Onderhandelingen met overblijvende kandidaat lopen verder; prioriteitenlijst onteigeningen voorbereid; Project-MER goedgekeurd op 10 april 2007; bouwvergunning aan te vragen door de voorkeurbieder
+ investeringen Burchtse Weel en Middenvijver	3kw 2007 – 3kw 2009		Middenvijver: bouwvergunning gekregen op 17 april 2007; start werken 4 juni 2007 Burchtse Weel: bouwvergunning gekregen op 20 april 2007; aanbestedingsprocedure loopt; start werken gepland in oktober 2007
+ Kattendijksluis		Werken uit te voeren tegen eind 2009	Werken uit te voeren o.l.v. Waterwegen en Zeekanaal; aanvraag bouwvergunning in juni 2007; start werken gepland begin 2008
+ Tijdelijke stelplaats + De Schijn			Vergunningen aangevraagd; start werken gepland in najaar 2007

⁹ Het betreft de eerste fase van de heraanleg van de Leien, de eerste fase van de tramlijn naar Hemiksem (Sint-Bernardsesteenweg) en de eerste fase van de tramlijn Mortsel-Boechout.

¹⁰ Best And Final Offer

Project	Uitvoeringsplanning februari 2007	Wijzigingen mei 2007	Stand van voorbereiding / uitvoering
Singel	3kw2009 – 4kw2010 (deel Sted.Ring Noord) 3kw2012 – 2kw2016		Visie verder uitwerken
Royerssluis	1kw 2013 – 4kw 2015		
Van Cauwelaertsluis	3kw 2007 – 2kw 2009		Afbraakwerken gestart door Afdeling Mari- tieme Toegang in regie; aanbesteding in augustus 2007 met start werken in oktober 2007
Albertkanaal vak Antwerpen-Wijnegem	Fase 1: 3kw 2007 – 4kw 2011 Fase 2: 3kw 2012 – 4kw 2015		Vergunningen voor Noorderlaanbrug aan- gevraagd; aanbestedingsprocedure loopt; start werken gepland in oktober 2007 Open oproep voor ontwerp andere bruggen gestart; daarvoor is aanbestedingsproce- dure nog niet gestart
Leien fase I	-		Uitgevoerd door Vlaams Gewest
Leien fase II (+ Rooseveltplaats)	3kw 2008 – 3kw 2012 -		Te combineren met tramlijn Ekeren
Tramlijn Linkeroever- Noord	1kw 2014 – 4kw 2015		
Tramlijn Mortsel Boechout	Fase 1: 4kw 2003 – 3kw 2005 Fase 2: 4kw 2007 – 1kw 2010		Uitgevoerd door Vlaams Gewest Onteigeningen in uitvoering, bouwvergun- ning verwacht in juni 2007; aanbestedings- procedure in overleg met Lijninvest
Tramlijn Ekeren	2kw 2008 – 2kw 2012		Project-MER verwacht tegen december 2007
Tramlijn Deurne - Wijnegem + stelplaats	4kw 2007 – 2kw 2011 4kw 2007 – 1kw 2009		Onteigeningen in uitvoering, bouwvergun- ning verwacht in september 2007; aanbe- steding in overleg met Lijninvest
Tramlijn Mortsel Kontich	1kw 2013 – 4kw 2015		
Tramlijn Hemiksem (St.-Bernardse- steenweg)	Fase 1: 4kw 2003 – 4kw 2005 Fase 2&3: 3kw 2012 – 2kw 2016		Uitgevoerd door Vlaams Gewest
Tramlijn Borsbeek – Wommelgem	1kw2013 – 4kw 2015		
Tramlijn Nieuw-Zuid, Linkeroever en Eilandje	1kw 2015 – 4kw 2015		
Aankoop 48 trams	2008 – 2015		Al 10 trams aangekocht voor Minder Hin- der bij renovatie R1 in 2004
Maatregelen zwakke weggebruiker	2007 – 2014		Te integreren in andere projecten

2.4 Kostprijs en financiering

2.4.1 Geraamde investeringskosten

In de voortgangsrapportage geeft de BAM aan dat er geen wijzigingen zijn opgetreden inzake de geraamde investeringskosten sinds de vorige rapportage van maart 2007.

Als bijlage bij zijn verslag neemt het Rekenhof een geactualiseerd overzicht op van de ramingen en realisatiekosten van de diverse projecten. De informatie is verkregen bij de BAM, het departement Mobiliteit en Openbare Werken en de andere betrokken agentschappen binnen het Vlaams Gewest. De informatie uit de technische fiches en recent goedgekeurde bestekken werd verwerkt in voormelde bijlage. De technische fiches gaan uit van het verkrijgen van de nodige subsidies voor rioleringen en openbare verlichting vanwege de Vlaamse overheid.

Investering Oosterweelproject

De Vlaamse Regering heeft de investeringskosten van de Oosterweelverbinding geplafonneerd op 1.850 miljoen EUR. De finale contractbesprekingen zullen de uitvoeringswijze, de definitieve risicoverdeling en de uiteindelijke kostprijs van de DBfM-overeenkomst⁽¹¹⁾ vastleggen. De totale kostprijs zal de bouwkosten, de financieringskosten van de bouwgroep en de onderhoudskosten omvatten.

De kostenbeheersing van het Oosterweelproject tijdens het vervolg van de onderhandelingsprocedure is een cruciale taak van de BAM. De BAM neemt zich voor vanaf de BAFO-fase aan de kandidaat-bouwgroep een meer gedetailleerde prijsopgave te vragen en een open boekhouding op te leggen om voldoende inzicht te krijgen in de opbouw van de prijzen van de diverse projectonderdelen.

Eerste reeks tramprojecten

Volgens de beslissing van de Vlaamse Regering van 16 februari 2007 wordt het investeringsbedrag van de alternatief te financieren tramprojecten uit de eerste fase van het Masterplan Antwerpen bepaald in functie van het budget voor de jaarlijks te betalen beschikbaarheidsvergoedingen. Voorlopig zijn de investeringsramingen⁽¹²⁾ nog altijd gebaseerd op een klassieke aanbesteding, waarbij geen rekening is gehouden met ontwerp-, financierings- en onderhoudskosten, noch met de kosten van de risico-overdracht. Het Vlaams Gewest zal jaarlijks een bijkomende dotatie van 30 miljoen EUR toekennen aan De Lijn en het agentschap

¹¹ Ontwerp (Design), bouw (Build), gedeeltelijke financiering (finance) en onderhoud (Maintain) worden als geheel aanbesteed.

¹² Er wordt uitgegaan van een investeringsbedrag van 327,9 miljoen EUR (301 miljoen EUR + 4,9 miljoen EUR voor resterend deel Leien fase 1 + 22 miljoen EUR niet-recupereerbare btw).

Infrastructuur om het aandeel van de ontwerp-, bouw- en financieringskosten in de beschikbaarheidsvergoedingen te dekken. Beide agent-schappen moeten de gewone en de structurele onderhoudskosten¹³⁾ met hun reguliere middelen financieren.

Vorbereidings- en werkingskosten

De voor 2007 gebudgetteerde voorbereidings- en werkingskosten van de BAM zijn vermeld in de vorige voortgangsrapportage van maart 2007. Intussen heeft de BAM een bijkomend deelcontract met de studiegroep gesloten betreffende een nulmeting voor de natuurmonitoring in de groengebieden op Linkeroever.

2.4.2 Kosten uitgevoerde werken

Binnen zijn beperkte controle van de voortgangsrapportages heeft het Rekenhof geen gedetailleerde analyse gemaakt van de voorbereidings- en werkingskosten en van de kosten van de al uitgevoerde werken.

2.4.3 Financiering

De Vlaamse Regering heeft op 16 mei 2007 beslist aan de BAM een kapitaalverhoging toe te kennen, zoals voorzien in de kaderovereenkomst. In een buitengewone algemene vergadering van aandeelhouders van de BAM, voorzien in juli 2007 zal het kapitaal worden verhoogd met 129 miljoen EUR en met 131,9 miljoen EUR. Dat laatste bedrag omvat de overige kapitaalvolstorting van telkens 41,1 miljoen EUR tot 2010. Daardoor zal het totale maatschappelijk kapitaal van de BAM 822,2 miljoen EUR bedragen.

De BAM lichtte in de vorige voortgangsrapportage enkele principes van het bestek voor de financiering van het Masterplan Antwerpen toe. Het financieringskader omvat het hele Masterplan Antwerpen maar voorziet in opname in 2 fases. Alle verfijningen in de juridische structuren van het Masterplan Antwerpen worden eveneens in het gewijzigde bestek opgenomen. Eind juni 2007 volgen de eerste offertes en in het najaar de BAFO van de kandidaat-bankiers. De finale contractbesprekingen zullen in april 2008 worden afgerond.

---

¹³⁾ De kosten voor het structureel onderhoud zijn inbegrepen in de beschikbaarheidsvergoedingen die de agentschappen aan de SPV's zullen betalen.

2.5 Risicobeheersing

2.5.1 *Rulings*

De BAM had al eerder inzake de btw voor het Oosterweelproject een gunstige ruling verkregen. Op 24 april 2007 heeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) ook de ESR-neutraliteit voor het Oosterweelproject bevestigd. Voor de overige onderdelen van het Masterplan Antwerpen bestaat nog geen zekerheid over de ESR-neutraliteit.

Inzake de EU-tolrichtlijn is de rulingaanvraag nog steeds in voorbereiding. De rulingaanvraag voor de btw voor de sluisprojecten werd op 25 mei 2007 door de raad van bestuur van de BAM goedgekeurd.

De BAM zal ook de samenwerkingstructuren met De Scheepvaart en met het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen voor de realisatie van de projecten Albertkanaal en de sluisprojecten meedelen aan de Europese Commissie ter staving van een correcte toepassing van de richtlijn inzake overheidsopdrachten⁽¹⁴⁾.

Zodra de definitieve structurering van de eerste reeks tramprojecten vastligt, zal de BAM of Lijninvest daarvoor ook rulings inzake btw en bevestiging inzake ESR-neutraliteit aanvragen.

2.5.2 *Risicomanagement van de BAM*

De BAM heeft onderzocht of in haar organisatie aanpassingen nodig zijn om de bouw en exploitatie van de projecten goed te beheersen. Ze koos voor een meer projectgerichte organisatie en voert een beperkte personeelsuitbreiding door.

Het management van de BAM werkt verder aan een adequaat systeem van interne controle, onder meer met de aanwerving van een interne controller. Hiermee beoogt de BAM betere interne procedures voor de opstart en toekenning van overheidsopdrachten alsook een sterkere controle op de inkomende facturen. Tevens wordt voorzien in een betere vorming van de personeelsleden.

De BAM heeft zich in het verleden voorgenomen geen werken te laten starten, zolang de periode voor schorsingsberoep bij de Raad van State tegen vergunningen loopt.

2.5.3 *Risicomanagement van Lijninvest*

Lijninvest werd opgericht bij notariële akte van 11 mei 2007. Een specifieke risicoanalyse werd nog niet uitgevoerd. Bij de risicobeheersing

---

¹⁴ Richtlijn nutssectoren 2004/17/EC van 31 maart 2004.

moet Lijninvest onder andere rekening houden met een evenwichtige risicoverdeling tussen de partners.

2.6 Projectorganisatie

De BAM en de andere publieke partners zullen per project definitieve afspraken maken in een aantal samenwerkingsovereenkomsten. Die samenwerkingsovereenkomsten zijn voorbereid, maar nog niet definitief goedgekeurd.

Voor de eerste reeks tramprojecten hebben de BAM, Lijninvest, het agentschap Infrastructuur en de stad Antwerpen, in uitvoering van de algemene afsprakennota van 16 februari 2007, een overlegstructuur opgezet met een stuurgroep en diverse werkgroepen om de structurering van de tramprojecten verder voor te bereiden.

2.7 Commentaar bij de meerjarenverbintenissen

Om een aantal verbintenissen in de kaderovereenkomst of bijhorende overeenkomsten formeel te kunnen aangaan, heeft de Vlaamse Regering of de BAM een voorafgaande machtiging nodig van de decreetgever. De Vlaamse Regering heeft zich voorgenomen onder meer te vragen het oprichtingsdecreet van de BAM aan te vullen, de wet inzake erkenning van aannemers niet toe te passen op de BAM en technische aanpassingen te doen voor de werking van het begrotingsfonds. Bij het ontwerp van decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 2007 is daartoe een amendement ingediend.

Voor de vier resterende kapitaalvolstortingen van 41,1 miljoen EUR en de geïndexeerde jaarlijkse beheersvergoedingen vanaf 2011 waartoe de Vlaamse Regering zich in de kaderovereenkomst onvoorwaardelijk heeft verbonden, wordt in de aangepaste begroting 2007 een vastleggingsmachtiging gevraagd. De Vlaamse Regering heeft daartoe een amendement bij het ontwerpdecreet tot aanpassing van de begroting 2007 ingediend. Het Rekenhof verwijst in dat verband naar zijn commentaar bij de aangepaste begroting 2007⁽¹⁵⁾.

Afhankelijk van de concrete invulling zal de Vlaamse Regering ook een budgettaire machtiging van de decreetgever nodig hebben voor de beoogde subsidieovereenkomsten en de DBFM-contracten voor de tramprojecten. Voor de eerste reeks tramprojecten van het Masterplan Antwerpen plant de Vlaamse Regering 30 miljoen EUR per jaar in de begroting in te schrijven.

---

¹⁵ Stuk 20 (2006-2007) – nr.1 van 16 mei 2007

3 Conclusies

1. De informatie in de zevende voortgangsrapportage steunt op de diverse documenten die aan de raad van bestuur van de BAM en aan de Vlaamse Regering zijn meegedeeld. De informatie is onderbouwd en sluit aan bij de beslissingen van de Vlaamse Regering en van de raad van bestuur van de BAM.
2. Sinds de vorige voortgangsrapportage van maart 2007 zijn er weinig nieuwe ontwikkelingen. De natuurinrichtingswerken in het gebied van de Middenvijver en enkele regiewerken aan de Van Cauwelaertsluis zijn gestart.
3. De BAM volgt de verschillende risico's verder op en neemt de nodige beheersmaatregelen. Een aantal juridische onzekerheden moeten nog worden weggewerkt. De ESR-neutraliteit voor het Oosterveelproject werd bevestigd. Andere rilingaanvragen zijn nog onbeantwoord of in voorbereiding.
4. De Vlaamse Regering heeft aan het Vlaams Parlement een machtiging gevraagd voor de financiële meerjarenverbintenissen uit de kaderovereenkomst. Afhankelijk van de concrete invulling zal de Vlaamse Regering ook een budgettaire machtiging nodig hebben voor de andere subsidieovereenkomsten met agentschappen.

4 Aanbevelingen

1. De BAM, het agentschap Infrastructuur en Lijninvest moeten de details van hun samenwerking voor de eerste reeks tramprojecten zo spoedig mogelijk definitief vastleggen.
2. Zoals al aanbevolen bij de vorige voortgangsrapportages moeten de BAM, de Vlaamse Regering en de andere betrokken publieke partners de planning, de kostprijs en de risico's van alle projecten van het Masterplan Antwerpen verder blijven bewaken en beheersen.
3. De Vlaamse Regering moet zonodig aan het Vlaams Parlement budgettaire machtigingen vragen als de andere subsidieovereenkomsten met agentschappen meerjarenverbintenissen inhouden.

Bijlage:
Overzicht investeringskosten Masterplan Antwerpen

	bedragen in miljoenen EUR	raming 15/12/2000 basisrapportage	raming 22/7/2005 tweede rapportage	raming (toestand mei 2007)				uitvoering (verbintenissen mei 2007)			
	INVESTERINGSKOST PROJECTEN (incl. niet-recupereerbare BTW) (excl. onderhoud- en financieringskosten)										
a1	Oosterweelverbinding	594,94	1.342,00	1.850,00	1.850,00			0,00	0,00	0,00	
a2	onteigeningen		86,00	86,00	86,00			0,00	0,00	0,00	
a3	inrichting Middenrijver en Burchtse Weel		14,00	14,00	14,00			1,27	1,27	1,27	
a4	verplaatsen van nutsleidingen			7,00	7,00			0,00	0,00	0,00	
a5	kattendijksluis			15,00	15,00			0,00	0,00	0,00	
a6	aanpassing Kennedytunnel			5,00	5,00			0,00	0,00	0,00	
b1	singel (incl. sted. ring zuid)	104,12	296,30	333,63	333,63			0,00	0,00	0,00	
b2	stedelijke ring noord		81,00					0,00	0,00	0,00	
b3	onvoorzien singel		37,70					0,00	0,00	0,00	
b4	index singel		55,60								
A=a+b1+b2	totaal wegen	699,06	1.819,30	2.310,63	2.310,63			4,20	1,27	1,27	0,00
c	Roversluis	74,37		74,40	74,40			0,00	0,00	0,00	
d	Van Cauwelaertsluis	29,75	50,70	50,98	50,98			5,55	0,00	0,00	
e	bruggen albertkanaal	121,47	180,00	171,00	171,00			0,00	0,00	0,00	0,00
	brug Noorderlaan		26,30	36,00	36,00			0,00	0,00	0,00	
	spoorbruggen		46,10	46,10	46,10			0,00	0,00	0,00	
	brug Yzerlaan		11,00	11,00	11,00			0,00	0,00	0,00	
	Hoogmolenbrug		28,50	28,50	28,50			0,00	0,00	0,00	
	brug Deurnebal		16,50	16,50	16,50			0,00	0,00	0,00	
	brug Kruilgestraat		8,80	8,80	8,80			0,00	0,00	0,00	
	openbaar vervoerbrug		18,70	0,00	0,00			0,00	0,00	0,00	
	brug Theunis		24,10	24,10	24,10			0,00	0,00	0,00	
	verbreding albertkanaal							0,00	0,00	0,00	
f	onvoorzien waterwegen		30,50					0,00	0,00	0,00	
g	index waterwegen		30,20					0,00	0,00	0,00	
B=c+d+e	totaal waterwegen	225,58	305,10	301,92	296,38			5,55	0,00	0,00	0,00
h1	aanpassing gewestwegen voor tramlijnen	210,71									
h2	Leien fase 1		?	60,99	60,99			105,55	105,55	105,55	
	Leien fase 2 (incl. Operaplein)		64,00	63,01	60,04	2,96		0,00	0,00	0,00	
i	voortopige aanpassing Rooseveltplaats		86,60	4,10	4,10			3,08	3,08	3,08	
j1	tramstellen - 48 stuks	12,39	12,40	107,80	95,80	12,00		22,03	22,03	22,03	
j2	zachte weggebruikers - fietspaden	24,79	24,80	45,04	45,04			0,00	0,00	0,00	
k=som(k1:k12)	tramlijnen	277,64	449,60	409,55	150,04	192,28	67,23	3,56	43,96	0,00	43,96
k1	tramlijn St-Bernardsteenweg fase 1	14,90	33,00	25,35	25,35	25,35		26,35	26,35	26,35	
k2	tramlijn St-Bernardsteenweg fase 2 & 3		33,60	37,70	33,50	4,20		0,00	0,00	0,00	
k3	tramlijn Mortsel Boechout fase 1	14,90	10,00	10,96	10,96	10,96		17,61	17,61	17,61	
k4	tramlijn Mortsel Boechout fase 2		28,90	31,73	0,00	27,27	4,46	0,00	0,00	0,00	
k5	tramlijn Mortsel Kontich	19,80	35,00	40,96	35,29	5,67		0,00	0,00	0,00	
k6	tramlijn Ekeren	29,70	81,60	59,49	53,00	6,50		0,00	0,00	0,00	
k7	tramlijn Deurne-Wijnegem	14,30	64,80	64,29	61,17	3,12		0,00	0,00	0,00	
k8	stapplaats	24,80	23,70	25,32	25,32	25,32		0,00	0,00	0,00	
k9	tramlijn Linkeroever Noord	7,40	27,00	21,43	3,65			0,00	0,00	0,00	
k10	tramlijn Borsbeek-Wommelgem	11,20	39,60	26,89	3,34			0,00	0,00	0,00	
k11	tramlijn Nieuw Zuid	12,40	12,40	12,40	25,53			0,00	0,00	0,00	
k12	traciestations, ad		60,00	49,40	23,87			0,00	0,00	0,00	
l	onvoorzien openbaar vervoer		57,40					0,00	0,00	0,00	
m	index openbaar vervoer		79,70					0,00	0,00	0,00	
C=h+i+j+k	totaal openbaar vervoer	525,53	637,40	690,49	294,98	264,32	131,18	3,56	174,61	25,11	149,50
n=B3+f+h	onvoorzien kosten		125,60	71,90	71,90			0,00	0,00	0,00	
o=B4+g+m	indexatie		165,50	286,27	286,27			0,00	0,00	0,00	
p	studies en opvolging		124,90	124,90	?	?		87,53	58,49	29,04	
q	onteigeningen en nutsleidingen										
D=A+B+C+n+o+p+q	totaal investeringskosten	1.450,18	3.177,80	3.786,11	3.385,06	264,32	136,73	13,24	263,41	84,86	178,55
E=b+B+C	totaal niet-oosterweelprojecten		1.319,80	1.326,04	924,99	264,32	136,73	9,04	174,61	25,11	149,50
f	gronden Oosterweel		180,00	180,00					180,00		
r	aandeel anderen Masterplan		43,00								
G=D-F+r	aandeel BAM Masterplan		3.314,80								